

CUPRINS

Autori	XI
Prefață (<i>Acad. Leon Dănăilă</i>)	XIII
Cuvânt introductiv (<i>Prof. dr. Hortensiu Aldea</i>)	XV

Capitolul I

ISTORICUL CUNOAȘTERII SISTEMULUI NERVOS ȘI AL NEURO- CHIRURGIEI ÎN LUME (<i>Hortensiu Aldea</i>)	1
Perioada preistorică	1
Perioada antică	4
Perioada Evului Mediu	13
Perioada Renașterii	19
Cunoașterea sistemului nervos în secolele rațiunii (secolele XVII–XVIII)	23
Preocupări neurochirurgicale în cadrul chirurgiei generale în secolul al XIX-lea	28
Conceptul de localizare a funcțiilor cerebrale	32

Capitolul II

EPOCA DE PIONIERAT A NEUROCHIRURGIEI (1880–1910). PERSO- NALITĂȚI ALE NEUROCHIRURGIEI UNIVERSALE (<i>Hortensiu Aldea</i>) ...	49
Din istoria neurochirurgiei engleze	49
William MACEWEN 1848–1924	52
Victor Alexander HADEN HORSLEY 1857–1916	56
Istoria modernă a neurochirurgiei nord-americane	61
William WILLIAMS KEEN 1837–1932	63
Harvey CUSHING 1869–1939	68
Charles Harrison FRAZIER 1870–1936	76
Walter E. DANDY 1886–1946	79
Percival BAILEY 1892–1973	83
Aspecte din istoria neurochirurgiei franceze	86
Thierry de MARTEL 1876–1940	90
Clovis VINCENT 1879–1947	93
Aspecte din istoria neurochirurgiei germane	97
Wilhelm WAGNER 1848–1900	99
Fedor KRAUSE 1856–1937	101

Otfried FÖERSTER 1873–1941.....	104
Wilhelm TÖNNIS 1898–1978.....	108
Scurt istoric asupra neurochirurgiei italiene	110
Din istoria neurochirurgiei scandinave	113
Vilhelm MAGNUS 1871–1929.....	113
Herbert OLIVECRONA 1891–1980	117
Din istoria neurochirurgiei austriece	120
Oscar HIRSCH 1877–1965	122
Din istoricul neurochirurgiei ruse și sovietice	124
Ludvig PUUSEPP 1875–1942.....	128
N.N. BURDENKO 1876–1946	130
Din istoricul neurochirurgiei portugheze	132
Antonio Gaetan de Abreu Freire Egas MONIZ 1874–1955	132
Din istoricul neurochirurgiei turce contemporane	135
Mahmud Gazi YAŞARGIL 1925	135

Capitolul III

ISTORICUL NEUROCHIRURGIEI ÎN ROMÂNIA (<i>Hortensiu Aldea</i>)	137
Aspecte neurochirurgicale ale medicinei preistorice	137
Medicina daco-geților.....	
Aspecte din activitatea medicală legate de patologia sistemului nervos în secolele IV–XVIII.....	147
Asistența medicală publică	148
Afecțiunile sistemului nervos și medicina populară	149
Aspecte medicale în „Pravila lui Matei Basarab”	150
Preocupări medicale în opera lui Dimitrie Cantemir	151
Academia Domnească de la Sf. Sava și studiul medicinei	151
Cunoașterea sistemului nervos și începuturile literaturii medicale românești	152
Începuturile activității spitalicești și chirurgicale în Principatele Române – L. Russ-senior și N. Turnescu.....	156
Activitatea medicală științifică din București privind patologia sistemului nervos	162
Chirurgia modernă românească – C.D. Severeanu, L.L. Sculy, C. Bottez	163
Primele preocupări neurochirurgicale sistematice în chirurgia românească – A. Leonte, G. Assaky, N. Bardescu	169
Aspecte ale chirurgiei sistemului nervos în diferite servicii din țară.....	192
Epoca de pionierat a neurochirurgiei românești – Thoma Ionescu.....	196
Realizări ale activității medicale ce au contribuit la organizarea primelor servicii de neurochirurgie din România.....	211

Capitolul IV

ISTORIA MODERNĂ A NEUROCHIRURGIEI ROMÂNEȘTI	219
Profesor dr. Dumitru BAGDASAR 1893–1946 (<i>Hortensiu Aldea</i>)	221
Doctorul Alexandru MORUZI, creatorul primului Serviciu de Neurochirurgie din România la Iași (<i>Hortensiu Aldea</i>).....	229

Profesor dr. Alexandru Moruzi 1900–1957 (<i>Hortensiu Aldea</i>)	234
Munca și viața în Spitalul „Caritatea” din Iași în vara anului 1941 (<i>[Epifanie Cozărescu]</i> , <i>Hortensiu Aldea</i> , <i>I. Mihailov</i>).....	242
Doctor Dem. O. VASILIU (<i>Hortensiu Aldea</i>).....	246
Profesor dr. Constantin ARSENI 1912–1994 (<i>Hortensiu Aldea</i>).....	251
Doamnele neurochirurgiei românești (<i>Hortensiu Aldea</i>).....	259
Profesor dr. Nicolae OBLU 1912–1995 (<i>Hortensiu Aldea</i>)	267
Conferențiar dr. V. MICLĂUȘ, Clinica de Neurochirurgie Timișoara (<i>C. Costea</i>)	274
Doctor Gheorghe PANOZA 1925–2005 (<i>A.V. Ciurea</i> , <i>Hortensiu Aldea</i>).....	276
Profesor dr. Mihai RUSU 1926–2015 (<i>N. Ianovici</i>)	278
Profesor Al. CONSTANTINOVICI 1929–2018 (<i>Jan Ciurea</i> , <i>Hortensiu Aldea</i>)...	281

Capitolul V

ISTORIA CONTEMPORANĂ A NEUROCHIRURGIEI ROMÂNEȘTI	283
Academician Leon DĂNĂILĂ (<i>Hortensiu Aldea</i>).....	285
Profesor dr. Alexandru Vlad CIUREA, membru al Academiei de Științe Medicale (<i>Hortensiu Aldea</i>).....	288
Profesor dr. Nicolaie IANOVICI.....	291
Profesor dr. Hortensiu ALDEA (<i>I. Mihailov</i>).....	294
Clinica de Neurochirurgie Iași, Secția a III-a (<i>Ioan Poeată</i>)	301
Clinica de Neurochirurgie din Spitalul Clinic de Urgență „Bagdasar-Arseni” București (<i>Mircea Radu Gorgan</i>)	305
Repere ale neurochirurgiei clujene (<i>Ioan Ștefan Florian</i>)	309
Clinica de Neurochirurgie Chișinău (<i>Grigore V. Zapuhlîh</i>)	318
Istoria neurochirurgiei militare (<i>[Mircea Iacob]</i> , <i>Hortensiu Aldea</i>).....	322
Clinica de Neurochirurgie Timișoara (<i>Horia Pleș</i>)	326
Spitalul Clinic de Urgență „Sfântul Pantelimon”. Disciplina de neurochirurgie (<i>Danil Adam</i>)	330
Spitalul Clinic de Urgență „Prof. dr. N. Oblu” Iași astăzi (<i>Lucian Eva</i>)	333
Clinica de Neurochirurgie a Spitalului Universitar de Urgență București (<i>Gabriel Iacob</i>).....	336
Istoria neurochirurgiei târgu-mureșene (<i>Alexandru Lupșa</i>).....	338
Secția de Neurochirurgie a Spitalului Universitar de Urgență Elias (<i>Dan Cristian Voinescu</i>)	342
Istoria neurochirurgiei din Sibiu (<i>Liliana Boca</i> , <i>Hortensiu Aldea</i>).....	343
Istoricul Serviciului de Neurochirurgie al Spitalului Județean Argeș (<i>Mihai Popescu</i>)	344
Istoria neurochirurgiei din Galați (<i>Cornel Mihalache</i>)	347
Istoricul neurochirurgiei din Oradea (<i>Dumitru Mohan</i>)	350
Istoricul neurochirurgiei din Spitalul Județean Constanța (<i>Daniel Bălașa</i>).....	352
Istoricul neurochirurgiei ploieștene (<i>Valeriu Zaharia</i> , <i>Hortensiu Aldea</i>).....	355
Bibliografie selectivă	359
Indice de nume	361

AUTORI

Dănăilă Leon L.	Institutul Național de Neurologie și Boli Neurovasculare, Academician
Ciurea Alexandru Vlad	Profesor dr. U.M.F. „Carol Davila” București, Membru al Academiei de Medicină
Ciurea Jean	Șef de lucrări U.M.F. „Carol Davila” București
Florian Ștefan Ioan	Profesor dr. U.M.F. „Iuliu Hațieganu” Cluj, Membru al Academiei de Medicină
Gorgan Mircea Radu	Profesor dr. U.M.F. „Carol Davila” București
Ianovici Nicolaie	Profesor dr. U.M.F. „Gr. T. Popa” Iași
Adam Danil	Profesor U.M.F. „Carol Davila” București
Poeată Ioan	Profesor dr. U.M.F. „Gr. T. Popa” Iași
Zapuhlîh Grigore V.	Profesor dr. U.M.F. „N. Testemițanu” Chișinău
Costea C.	Conferențiar U.M.F. Timișoara
Pleș Horia	Conferențiar dr. U.M.F. Timișoara
Iacob Gabriel	Profesor dr., Spitalul Universitar de Urgență București
Popescu Mihai	Profesor dr., Universitatea din Pitești
Mohan Dumitru	Conferențiar dr. U.M.F. Oradea
Eva Lucian	Șef de lucrări, Manager Spitalul „Prof. dr. N. Oblu”
Voinescu Dan Cristian	Medic Primar Spitalul Universitar de Urgență „Elias”
Mihalache C.	Șef de lucrări Universitatea „Dunărea de Jos” Galați
Lupșa Alexandru	Medic Primar Spitalul Județean Târgu Mureș
Bălașa Daniel	Medic primar, Spitalul Județean Constanța
Mihailov Iustin	Medic primar, Spitalul „Prof. dr. N. Oblu” Iași
Zaharia Valeriu	Medic primar, Spitalul Județean Ploiești
Boca Liliana	Medic primar, Spitalul Județean Sibiu
Cozărescu E.	Medic primar, Spitalul Roman
Iacob Mircea	General medic, Spitalul Militar Central București

PREFAȚĂ

În cuprinsul acestei lucrări exhaustive, autorul redă cu acribie evoluția ideilor ce au definit neurochirurgia, precum și lumea personalităților ce au ilustrat această specialitate în întregul său alfabet legat de gama informațională a neurochirurgiei.

Despre activitatea celor mai importanți lideri ai neurochirurgiei există o întreagă literatură, dar până în prezent o sinteză nu a fost realizată de nimeni.

În aceste condiții, prof. dr. H. Aldea ne pune la dispoziție o imagine de ansamblu asupra genezei acestei specialități, aducând la lumină importante și inedite documente iconografice privitoare la neurochirurgie și neurochirurgi.

În lucrarea care sumează cercetările autorului timp de trei decenii, centrul de greutate cade pe perioada modernă, a neurochirurgiei care a marcat o evoluție tehnologică spectaculoasă.

Extrem de utile sunt capitolele dedicate celor mai reprezentativi lideri care au influențat atât doctrina, cât și practica medicală, mereu ascendentă, a acestei specialități.

Lucrarea se dorește a fi nu numai una științifică, ci și una de familiarizare a tinerilor specialiști, ea reprezentând un model și un îndemn la cunoașterea trecutului și a contemporaneității. Volumul a reușit să acopere întreg spectrul de probleme cu care s-a confruntat această specialitate timp de un secol și jumătate.

Monografia, de înaltă ținută științifică, realizată de prof. dr. H. Aldea – practician și cunoscut istoric al neurochirurgie – va rămâne o lucrare de referință pentru acest domeniu al cunoașterii.

Academician Leon L. DĂNĂILĂ

CUVÂNT INTRODUCATIV

Această lucrare este rodul a peste trei decenii de cercetare susținută în domeniul istoriei neurochirurgiei, în care am evidențiat fapte și personalități care, prin performanța lor profesională, au conturat ideea de neurochirurgie.

Istoricul neurochirurgiei este indisolubil legat de procesul cunoașterii creierului în complexitatea sa. Acest proces a prezentat o evoluție inegală, dar ascendentă, în ceea ce privește morfologia, funcția și implicațiile acestora în practica medicală.

Conturarea ideii de neurochirurgie în cadrul chirurgiei generale se schița în momentul în care aceasta își consumase propriul său pionierat (dispunea de o metodă anestezică, se introdusese antisepsia listeriană și asepsia lui Pasteur, își codificase o serie de tehnici operatorii), bucurându-se de primele sale succese stabile.

La acest proces de diferențiere a neurochirurgiei din cadrul chirurgiei generale, o contribuție hotărâtoare a avut-o dezvoltarea neurologiei, care a identificat procese expansive intracraniene precum și la nivelul rahisului, a căror soluționare nu putea fi decât chirurgicală.

În acest fel, conturarea ideii de neurochirurgie apare ca o necesitate firească în evoluția cunoștințelor neurologice legate de observațiile neuro-patologice.

Disputa colegială dintre școala de neurochirurgie bucureșteană a profesorului C. Arseni și școala de neurochirurgie ieșeană a profesorului N. Oblu a constituit un stimulent cu rezultate benefice pentru aprofundarea lumii fascinante a istoriei neurochirurgiei universale, în care gândirea medicală românească este o prezență recunoscută atât printr-o serie de cercetări, cât și prin activitatea sa chirurgicală.

Orice lucrare realizată constituie un moment de progres. În realitate, progresul nu cunoaște limite și, după orice problemă rezolvată, apar alte probleme, care își așteaptă soluțiile (academician V.L. Voiculescu, 1993).

Gândirea medicală românească a fost într-un contact permanent cu realizările medicinei europene pe care le-a preluat creativ, îmbogățindu-le științific, contribuind la efortul universal de cunoaștere a creierului (Al. Vitzu, Gh. Marinescu, N. Paulescu), dar și la conturarea și dezvoltarea ideii de neurochirurgie (Thoma Ionescu). Această realizare ne oferă un prestigiu ca națiune, în cadrul procesului de globalizare europeană.

În epoca contemporană, în care cercetarea științifică vizează eficiența diagnostică și terapeutică – performanța, elaborarea unei lucrări de istorie a medicinei vine să ofere cercetării o bază istorică, un stimulent, și să contribuie la dezvoltarea specialității.

Prof. dr. Hortensiu ALDEA